

Piotrowski, Jan

Wspomnienia pośmiertne : Kazimierz Drewnowski (1881-1952)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 45, 95-99

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- 15) *Walka o interim na sejmie 1556/7 r.* (Reformacja w Polsce V, 1928).
16) *Grzegorz Orszak, pierwszy postyllograf polski* (Reformacja w Polsce VII—VIII, 1935—36).

e) *Historia literatury, bibliografia, drukarstwo:*

- 17) *Mikołaj Rej na sejmach* (Pamiętnik Literacki XXV, 1928).
18) *Autorstwo Historii prawdziwej o przygodzie żalostnej Książęcia finlandzkiego Jana i Królowy Katarzyny* (Pamiętnik Literacki XXVIII, 1931).
19) *Autorstwo Zwierciadła Królewskiego, traktatu z końca XVI wieku*, (Pam. Bibl. Kórnickiej z. 3, 1946).

f) *V a r i a :*

- 20) *Tytus Działyński*, Poznań 1929.
21) *Biblioteka Kórnicka*, Poznań 1929.
22) *Katalog rękopisów Bibl. Kórnickiej* (maszynopis).
W rękopisie wykończone, a dotąd nie wydane:
Jan Kostka, prezes Komisji Morskiej i Kasztelan gdański (monografia).
Marcin Kromer, monografia (rozprawa doktorska).

Roman Pollak

Kazimierz Drewnowski

(1881—1952)

Dnia 22 sierpnia 1952 r. zmarł nagle w Zakopanem profesor Politechniki Warszawskiej, Kazimierz D r e w n o w s k i, pozostawiając w sercach osób, które Go znały i które z Nim współpracowały, uczucie głębokiego żalu i smutku z powodu tak dotkliwej i niepowetowanej straty. Zmarły bowiem był nie tylko wartościowym człowiekiem, pełnym jeszcze sił i energii, ale zarazem wybitnym naukowcem i badaczem w zakresie elektrotechniki.

Kazimierz Drewnowski urodził się w 1881 roku w Stanisławowie. W 1899 r. ukończył gimnazjum we Lwowie. We Lwowie również uzyskał w roku 1903, po ukończeniu tamtejszej Politechniki, dyplom inżyniera-mechanika. Dwa następne lata spędza inżynier Drewnowski na Politechnice w Zurichu, poświęcając się specjalnie studiom z zakresu elektryki. Obrawszy sobie jako specjalność technikę wysokich napięć, dokształca się w tym zakresie na Politechnice w Darmstadcie. Ukończył ją w 1914 roku. Studia teoretyczne łączy inżynier Drewnowski z praktyką zawodową, którą odbywa we Fryburgu w latach 1905—1906 w fabryce kondensatorów elektrycznych, następnie w latach 1906—1907 w Wiedniu w Zakładach Siemens-Schuckerta i we Lwowie w tychże Zakładach w latach 1907—1908.

Po ukończeniu studiów podstawowych w kraju i za granicą, po przebyciu doskonałej praktyki zawodowej inżynier Drewnowski poświęca się pracom naukowo-badawczym, dydaktycznym i społecznym. Przebieg ich można podzielić na kilka okresów.

Okres I — od 1907 do 1914 roku

W roku 1907 prof. D z i e ś l e w s k i, zajmujący katedrę Elektrotechniki na Politechnice Lwowskiej, angażuje inż. Drewnowskiego do współpracy w charakterze adiunkta i porucza Mu przeorganizowanie i prowadzenie laboratorium elektrotechnicznego. Obowiązki swoje adiunkt Drewnowski pełnił do 1913 r. W r. 1912 Drewnowski zostaje mianowany profesorem elektrotechniki w Państwowej Szkole Technicznej we Lwowie, gdzie prowadzi wykłady z elektrotechniki ogólnej i stosowanej oraz organizuje laboratorium techniczne dla techników i instalatorów.

W tymże okresie prof. Drewnowski rozwija bardzo ożywioną działalność na terenie Lwowskiego Towarzystwa Politechnicznego jako jego sekretarz i przewodniczący sekcji elektrotechnicznej, którą zainicjował w 1908 roku i całkowicie zorganizował. Przy sekcji powstała Komisja słownikowa; owocem jej pracy był słowniczek elektrotechniczny niemiecko-polski, wydany w 1911 r. pod redakcją K. Drewnowskiego i T. Gayczaka. Przy udziale tychże osób komisja wydała w 1914 roku pierwszą statystykę elektrowni galicyjskich i opracowała projekt utworzenia krajowego biura elektrotechnicznego.

W 1910 roku prof. Drewnowski bierze czynny udział w organizowaniu i pracach V zjazdu techników polskich, a w 1912 w organizowaniu i pracach II zjazdu elektrotechników polskich. Na zjazdach tych wygłasza szereg referatów: o kondensatorach elektrycznych, o słownictwie elektrycznym i o przepisach elektrycznych.

Pod koniec tego okresu, a więc w roku 1914, ukazał się podręcznik *Pomiary elektrotechniczne*, napisany przez prof. Drewnowskiego dla młodzieży akademickiej oraz dla techników interesujących się dziedziną elektrotechniki. Szereg artykułów i referatów z zakresu elektrotechniki zamyka ten okres Jego pracy.

W drugim okresie swego życia, w latach 1914—1916, prof. Drewnowski wstępuje do Legionów Polskich i przebywa w nich aż do końca pierwszej wojny światowej w charakterze organizatora służby łączności.

Okres 1916—1923—1939

W roku 1916 do Politechniki Warszawskiej został powołany profesor Drewnowski na katedrę podstaw elektrotechniki. W roku 1917 organizuje On przy swojej katedrze laboratorium elektrotechniczne, rozszerzając jednocześnie swoje wykłady na miernictwo elektryczne.

Od roku 1918 specjalnie poświęca się pracom związanym z miernictwem elektrycznym, organizuje i stopniowo rozwija zakład z tym przedmiotem związany i zmierza do rozszerzenia swoich wykładów w kierunku techniki wysokich napięć.

W tym też okresie prof. Drewnowski wydaje podręcznik *Podstawy elektrotechniki*, umieszcza w czasopismach szereg artykułów i opracowuje dla Centralnej Komisji Słownictwa Elektrycznego takie działy, jak elektrotechnika teoretyczna, miernictwo elektryczne i technika wysokich napięć. Jednocześnie bierze czynny udział w zorganizowaniu Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

W okresie od 1923 do 1939 prof. Drewnowski poświęca się wyłącznie pracom nad zorganizowaniem pracowni naukowych, badawczych i probierczych przy Zakładzie Miernictwa Elektrycznego i Wysokich Napięć. Kierunek prac badawczych nastawiony był specjalnie i wyłącznie na technikę wysokich napięć, których zastosowanie dopiero się w Polsce rozpoczynało. W wyniku tych prac ukazało się w tym okresie przeszło 90 publikacji, napisanych przez prof. Drewnowskiego i jego najbliższych współpracowników, do których należy zaliczyć obecnych profesorów J. Jakubowskiego, J. Skowrońskiego, St. Szpora, ś.p. docenta S. Dunikowskiego, inż. Hosera i innych. Prace te były umieszczane w czasopismach polskich, niemieckich i francuskich i wielokrotnie referowane były na międzynarodowych kongresach i konferencjach. W następstwie tych konferencji oraz licznych podróży naukowych Zakład nawiązał ścisły kontakt naukowy z odpowiednimi kołami francuskimi, niemieckimi i szwajcarskimi.

Poza tym Zakład Miernictwa Elektrycznego i Wysokich Napięć

kładł bardzo duży nacisk na współpracę z przemysłem, przejawem czego było uruchomienie „pracowni probierczej“, która cieszyła się dużym zainteresowaniem ze strony władz i instytucyj państwowych i przemysłowych. Pracownia stała się zalążkiem powstałego później z inicjatywy Zmarłego Polskiego Instytutu Elektrycznego, związanego z Politechniką Warszawską. Druga wojna światowa pokrzyżowała i opóźniła znacznie realizację tych projektów.

W 1934 roku została ukończona budowa nowego pawilonu elektrycznego, zainicjowanego przez prof. Drewnowskiego jeszcze w roku 1923, co dało możliwość rozwinąć znacznie prace badawcze Zakładu. W latach 1924—1929 powstał organizowany przy czynnym udziale profesora Polski Komitet Elektrotechniczny, celem którego było zorganizowanie współpracy polskiej elektryki z organizacjami międzynarodowymi i przy którym powstały komisje: Komitet Polski do Konferencji Międzynarodowych na temat wielkich sieci elektrycznych, Międzynarodowa Komisja Elektrotechniczna i Międzynarodowa Komisja Oświetleniowa. Komitet poza tym rozpoczął w 1925 roku metodyczne prace nad polskimi przepisami elektrotechnicznymi, a w 1929 r. połączył się z istniejącym Stowarzyszeniem Elektryków Polskich, co spowodowało, że Stowarzyszenie stało się potężną i produkującą organizacją w Polsce.

W tym też okresie prof. Drewnowski dwukrotnie piastował godność dziekana Wydziału Elektrycznego oraz delegata do Senatu Akademickiego Pol. Warszawskiej.

Zaznaczyć należy, że od roku 1925 prof. Drewnowski pełnił w dalszym ciągu służbę wojskową, początkowo w łączności, a później w nowo zorganizowanej Głównej Szkole Artylerii i Inżynierii jako jej komendant w stopniu pułkownika.

Okres 1939—1945—1947

W 1939 roku prof. Drewnowski obrany został rektorem Politechniki Warszawskiej i przetrwał na tym stanowisku aż do końca okupacji, tj. do 1945 roku.

Po zajęciu Warszawy i zamknięciu Politechniki władze niemieckie zleciły prof. Drewnowskiemu opiekowanie się nadal uczelnią i za Jego wstawiennictwem zezwoliły na utworzenie w różnych zakładach Politechniki pracowni probierczych, co dało możliwość uchronienia majątku i urządzeń uczelni od wywiezienia. Następnie udało się zorganizować w gmachu Politechniki szkoły zawodowe w zakresie tych samych specjalności, jakie były reprezentowane na Politechnice Warszawskiej, co pozwoliło na zatrudnienie w nich personelu nauczającego, technicznego i administracyjnego i co ułatwiło młodzieży akademickiej kontynuowanie swoich studiów na poziomie akademickim w tajnym, oczywiście, nauczaniu. W 1942 roku na skutek usilnych zabiegów rektora Drewnowskiego władze niemieckie pozwoliły na utworzenie w gmachu Politechniki tzw. Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej, która była odpowiednikiem obecnej szkoły inżynierskiej, a która w rzeczywistości była tajną Politechniką. Kierownictwo tej szkoły powierzono prof. Drewnowskiemu jako zastępcy dyrektora, którym, niestety, był Niemiec.

W listopadzie 1942 r. prof. Drewnowski zostaje uwięziony rzekomo za działalność na stanowisku rektora Politechniki i umieszczony początkowo na Pawiaku, następnie w obozie koncentracyjnym w Majdanku i wreszcie zesłany do Dachau, w którym pozostawał aż do uwolnienia go przez wojska amerykańskie w 1945 roku.

Po zwolnieniu Zmarły pozostał jeszcze parę tygodni na miejscu i za-

jął się rejestracją studentów, naukowców i specjalistów polskich oraz organizacją tworzących się kursów szkolnych.

Po opuszczeniu Dachau prof. Drewnowski wyjechał do Belgii, gdzie na prośbę ówczesnego posła R. P. zajął się losem polskich studentów i naukowców, znajdujących się na terenie Belgii. Jako dyrektor „Ośrodka wyższych studiów polskich w Belgii“, Zmarły postarał się o udostępnienie wyższych studiów kilkuset studentom i naukowcom polskim, którzy po ukończeniu nauk przeważnie powrócili do kraju. Z tej liczby około dziesięciu naukowców zajęło katedry na wyższych uczelniach w Polsce. Po dwóch latach profesor Drewnowski wraca do kraju i obejmuje z powrotem Katedrę i Zakład Miernictwa Elektrycznego na Politechnice Warszawskiej.

Okres 1947 — 1952

Ostatnie pięć lat swej wyteżonej pracy prof. Drewnowski poświęca odbudowie i uporządkowaniu zniszczonych przez wojnę laboratoriów i pracowni miernictwa elektrycznego przystosowując je do zmienionego dwustopniowego nauczania na wyższych uczelniach, inicjuje budowę nowego pawilonu elektrycznego, rozpoczyna i organizuje nowe prace badawcze w zakresie miernictwa elektrycznego i wysokonapięciowego, wydaje nowe skrypty z pomiarów elektrycznych, elektroenergetycznych i wysokonapięciowych, które wyszły w paru wydaniach w objętości ca 1000 stron. Kontynuuje nadal swe prace nad wydaniem polskiego słownika elektrycznego i prowadzi jego redakcję będąc zarazem przewodniczącym Komisji Słownictwa Elektrycznego. Współpracuje z Polskim Komitetem Normalizacyjnym i Głównym Urzędem Miar, wchodząc do komisji opracowującej nowy układ jednostek miar. W 1949 roku prof. Drewnowski został obrany na członka zwyczajnego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i wszedł do Wydziału Nauk Technicznych, tworząc przy nim Komisję Elektryczną, której przewodniczył aż do końca swojego pracowitego żywota.

W ostatnim jeszcze roku życia, poprzedzającym Jego nieoczekiwany zgon, prof. Drewnowski pełen był twórczego zapału, ambitnych planów i zamiarów, zmierzających do rozszerzenia swej placówki naukowo-badawczej, do sprecyzowania programów dydaktycznych, do wykończenia ogromnej pracy, związanej ze słownictwem elektrycznym. Zasługom Zmarłego i Jego usilnym staraniom zawdzięczamy wprowadzenie do słownika elektrycznego, wydanego w kilku językach, również i języka polskiego. Dużo twórczej pracy włożył również prof. Drewnowski w opracowanie w zasięgu ogólnoswiatowym układu nowych jednostek miar.

Odszedł człowiek o wysokich walorach moralnych, o szerokim zakresie wiedzy, o głębokim umyśle i silnym charakterze, a zarazem pełen prostoty i uprzejmości w stosunkach koleżeńskich i towarzyskich, co zjednało Mu ogólny szacunek i uznanie, co wysunęło Go na czoło pracowników naukowych w zakresie wiedzy elektrycznej.

Ci, którzy razem z prof. Drewnowskim przebywali w obozach koncentracyjnych, zachowali we wdzięcznej pamięci tę piękną sylwetkę Zmarłego i wielu z nich zawdzięcza Mu swoje przetrwanie.

Prof. Drewnowski kochał Tatry, od kilkudziesięciu lat był członkiem Towarzystwa Tatrzańskiego, odwiedzał co roku Zakopane. Życzeniu Jego, aby być pochowanym w pobliżu gór, stało się zadość. Spoczął w Zakopanem na cmentarzu dla zasłużonych. Cześć Jego pamięci!

Ogłosił drukiem następujące prace:

Podręczniki:

1) Podstawy elektrotechniki. 2) Pomiarы elektryczne. 3) Elektryczne przyrządy pomiarowe. 4) Wytrzymałość dielektryczna. 5) Przepięcia i ochrona przepięcia. 6) Pomiarы elektroenergetyczne i wysokonapięciowe i inne.

Ważniejsze prace naukowe:

- 1) *O zastosowaniach kondensatorów w elektrotechnice.*
- 2) *Podstawy wytrzymałości elektrycznej.*
- 3) *Izolatory wysokiego napięcia (1926 — 27).*
- 4) *Détermination expérimentale de la répartition du champ électrostatique à haute Fension (1931).*
- 5) *La méthode de compensation automatique adaptée à l'investigation des champs électriques (wspólnie ze St. Dunikowskim, 1931).*
- 6) *Badania prądów zmiennych przy wyładowaniach niezupełnych (wspólnie ze S. Szporem i J. Miłodrowskim, 1932).*
- 7) *Étude expérimentale des champs électriques à haute tension (1932).*
- 8) *Die Ausmessung eletrischer Hochspannungsfelder mittels Kompensationsmethoden (1933).*
- 9) *O dokładności metody prostownikowej przy pomiarze wysokiego napięcia (wspólnie z J. W. Jakubowskim, 1933).*
- 10) *O prawidłowości działania metody prostownikowej pomiaru wysokiego napięcia (wspólnie z J. W. Jakubowskim, 1933).*
- 11) *Aperçu général des propriés et méthodes d'essai des isolants solides (1933).*
- 12) *Einige Betrachtungen über die kaparitive Hochspannungsmessung und deren Fehler (1934).*
- 13) *Praca Ignacego Mościckiego z techniki wysokich napięć w świetle poglądów ówczesnych i obecnych (1934).*
- 14) *Considérations sur les méthodes de mesure de la répartition du champ électrique des isoleurs à haute tension dans les conditions de regime (1935).*
- 15) *Etat actuel de la mesure des très hautes tensions (1937).*
- 16) *Les sciences électrotechniques (1946).*

Jan Piotrowski

Klemens Gerner

(1892 — 1952)

Klemens Gerner urodził się w Serocku pod Warszawą. Po studiach w Kazaniu w 1914 roku uzyskał stopień lekarza, a w 1919 roku w Uniwersytecie Warszawskim — dyplom doktora medycyny.

Na początku pierwszej wojny światowej został powołany do wojska rosyjskiego i pracował w szpitalu zakaźnym polowym na froncie rumuńskim. W grudniu 1917 roku przeniósł się do oddziałów polskich w II Korpusie Wschodnim, gdzie jako lekarz naczelny brygady artylerii brał udział w bitwie z Niemcami pod Kaniowem. Tu dostał się do niewoli niemieckiej, w której był do listopada 1918 roku.

Po powrocie do kraju od grudnia 1918 roku został asystentem dr Edwarda Orłowskiego na oddziale chorób wewnętrznych szpitala Przemienienia Pańskiego na Pradze. Z początkiem 1919 roku zostaje powołany do Armii Polskiej na stanowisko komendanta szpitala zakaźnego. W 1922 roku powrócił na dawne stanowisko asystenta w szpitalu Przemienienia Pańskiego na Pradze, a jednocześnie pracował też w Zakładzie Anatomii Patologicznej U. W. pod kierunkiem prof. Józefa Hornowskiego. W 1924 roku został st. asystentem I Kliniki Chorób Wewn. U. W., pozostając na tym stanowisku 10 lat. W 1919 roku w wyniku konkursu uzyskał stypendium na wyjazd do Francji, gdzie studiował w Paryżu przez